

Factsheet

Bakkerijen en zoetwarenbedrijven

Inspectie SZW

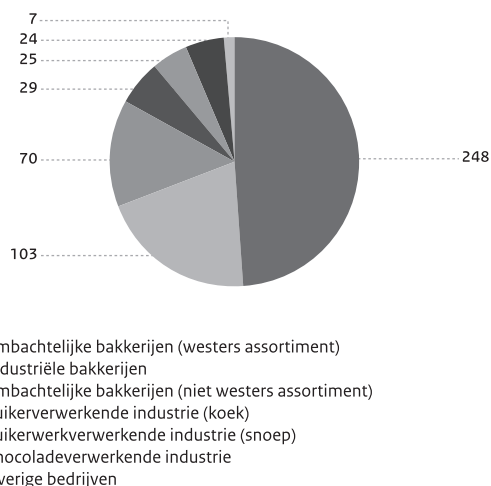
In het eerste kwartaal van 2012 heeft de Inspectie SZW inspecties uitgevoerd in bakkerijen en zoetwarenbedrijven. De inspecties waren gericht op de aanpak van fysieke overbelasting, blootstelling aan meelstof, stofexplosiegevaar en ernstige tekortkomingen op het gebied van (machine) veiligheid.

Aanleiding en doelgroep

In 2008 is de bakkerijsector voor het laatst geïnspecteerd en in 2009 de zoetwarenssector. Daarbij zijn veel overtredingen geconstateerd op de risico's fysieke belasting, blootstelling aan gevaarlijke stoffen (meelstof, allergenen) en (machine) veiligheid. De brancheorganisaties zijn de afgelopen jaren aan de slag gegaan met het ontwikkelen van instrumenten, zoals arbocatalogi, handboek aanpak blootstelling aan meelstof, ATEX-handleiding (stofexplosiegevaar) en het organiseren van bijeenkomsten om arbeidsomstandigheden meer aandacht te geven. De Inspectie SZW heeft destijds aangegeven na een paar jaar opnieuw te gaan inspecteren om te zien of de bedrijven inmiddels structurele maatregelen hebben genomen.

Overtredingen

Van januari tot en met maart 2012 zijn 506 bedrijven bezocht in de volgende deelsectoren:

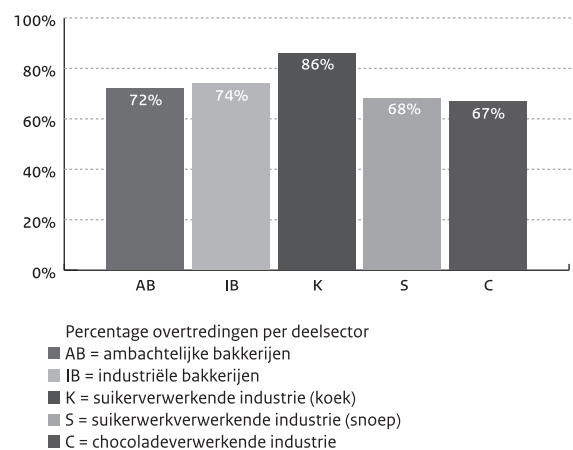

Figuur 1 Geïnspecteerde bedrijven

Tijdens de inspecties stonden de onderwerpen fysieke overbelasting, blootstelling aan meelstof, stofexplosiegevaar en ernstige tekortkomingen op het gebied van veiligheid centraal. De bedrijven zijn geselecteerd op basis

van de inspectieresultaten in voorgaande jaren: bedrijven waar bij de vorige inspecties geen overtredingen waren geconstateerd, zijn nu niet bezocht. De inspectieresultaten zijn door deze bedrijvenselectie niet representatief voor de wijze waarop de gehele bakkerij- en zoetwarenssector met arbeidsomstandigheden omgaat.

Gemiddeld zijn bij 75% van de bedrijven één of meer overtredingen aangetroffen, in totaal 813 overtredingen. De verdeling over de deelsectoren is:

Figuur 2 Percentage bedrijven in overtreding

De aard van de overtredingen verschilde per deelsector. In de industriële bedrijven is meer sprake van fysieke overbelasting en is het risico om in contact te komen met gevaarveroorzakende bewegende delen van machines groter. Werknemers in de ambachtelijke bedrijven staan meer bloot aan de gevaren van meelstof.

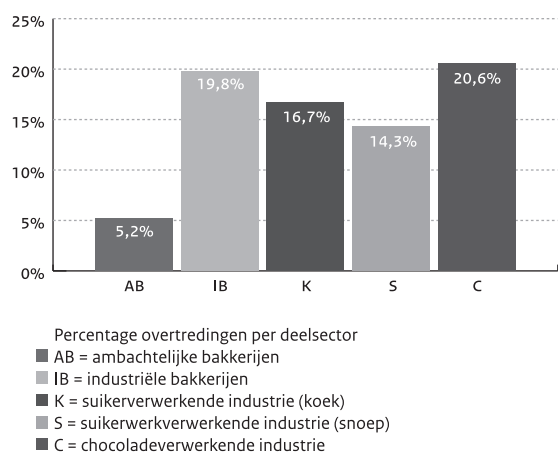
Voor deze 813 overtredingen zijn 677 waarschuwingen gegeven, 66 eisen gesteld en is er 48 keer vanuit gegaan dat de werkgever uit eigen beweging de overtreding zou opheffen. In 22 gevallen was er dermate ernstig gevaar dat de inspecteurs werkzaamheden in de bedrijven hebben stilgelegd. In de bakkerijsector waren er gemiddeld 2 overtredingen per (overtredend) bedrijf, in de zoetwarenssector lag dat gemiddelde op 2,6¹.

Fysieke belasting

Zowel in industriële bakkerijen als in de zoetwarenbranche was fysieke belasting aanwezig door het handmatig tillen van zakken, verplaatsen van karren of repeterende

¹ Er was vrijwel geen verschil tussen het percentage overtredingen bij ambachtelijke bakkerijen met een westers assortiment en die met een niet-westers assortiment.

handelingen bij inpakwerkzaamheden. Bij verschillende bedrijven zijn de werkzaamheden (deels) geautomatiseerd en waren maatregelen genomen om fysieke overbelasting bij de overblijvende handmatige werkzaamheden te beperken. De meeste overtredingen (84%) op het gebied van fysieke belasting hadden betrekking op het niet in kaart brengen van de blootstelling van de situaties die tot fysieke overbelasting leidden. Hierdoor ontbrak het bij veel bedrijven aan goed inzicht in deze problematiek en daarmee ook of ze voldoende structurele maatregelen hadden genomen om fysieke overbelasting tegen te gaan.

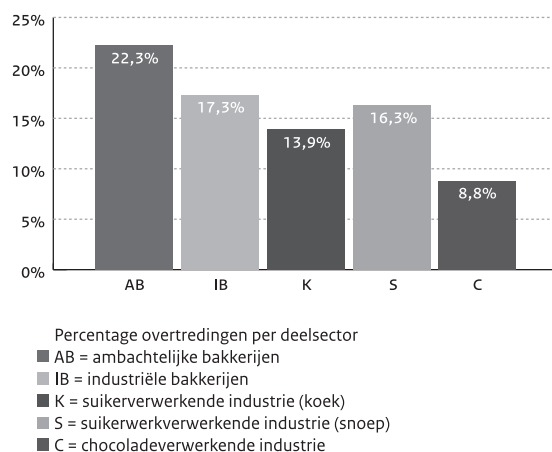
Figuur 3 Fysieke belasting

Meelstofallergie

Bakkerijgrondstoffen (meelstof, alfa-amylase) kunnen leiden tot allergische reacties aan de luchtwegen en wanneer niet tijdig wordt ingegrepen tot chronische klachten als bronchitis en astma. De blootstelling aan deze allergenen werd veelal veroorzaakt door hoge piekblootstellingen. Deze piekblootstellingen kwamen de inspecteurs met name bij ambachtelijke bakkerijen tegen bij het schoonmaken van de werkruimten en bij bijzondere werkzaamheden (onderhoud, betreden silo's, enz.). Een uitzondering hierop vormden de ambachtelijke bakkers met een niet-westers assortiment: zij maakten vaak gebruik van andere meelsoorten (zoals rijstmeel) die geen allergenen bevatten.

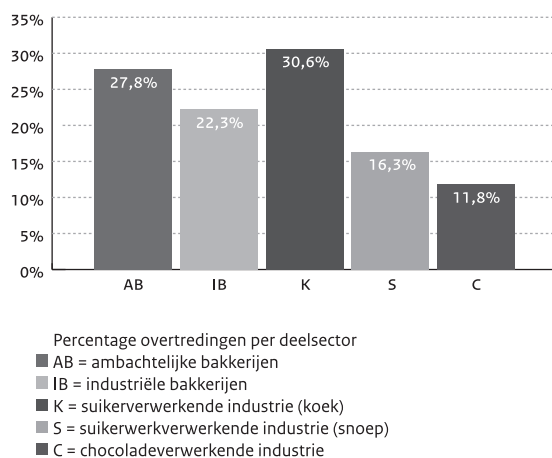
Stofexplosiegevaar (ATEX)

Door mengeling met lucht kunnen bepaalde grondstoffen zoals meel of suiker, of stof dat vrijkomt bij het productieproces, leiden tot stofexplosies. In het algemeen vinden de explosies plaats in afzuigsystemen, silo's en filters. Maar ook kunnen ze in werkruimten ontstaan door concentratie van aanwezig stof. Hete oppervlakken of vonken door statische elektriciteit kunnen vervolgens voor ontsteking zorgen. Stofexplosies kunnen een verwoestende werking hebben. Naar aanleiding van de inspecties in 2008 heeft de brancheorganisatie voor de bakkerijen een handleiding gemaakt om het gevaar van een stofexplosie in kaart te brengen en te beheersen. Vrijwel alle overtredingen (91%) op het gebied van stof-

Figuur 4 Blootstelling meelstof

explosiegevaar hadden betrekking op ontbreken van een structurele beoordeling van de risico's: de gevaren, de gevaarbronnen en de te nemen maatregelen waren niet in een explosie veiligheidsdocument, aanvullend aan de risico-inventarisatie en -evaluatie, vastgelegd. Hierdoor werden de risico's onvoldoende beheerst en zou er op termijn een brand of explosie kunnen plaatsvinden. Veel bedrijven waren wel in het bezit van de ATEX-Handleiding van de branche, maar waren ermee niet aan de slag gegaan.

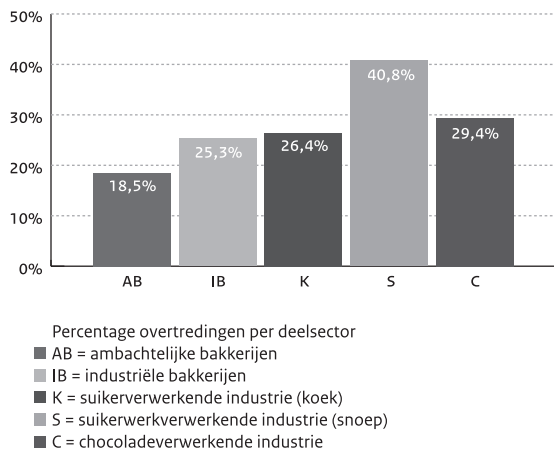

Figuur 5 Stofexplosiegevaar

Onveilige situaties

In de geïnspecteerde bedrijven werd veel gebruik gemaakt van machines waarbij gevaarveroorzakende bewegende machinedelen tot ongevallen konden leiden. Het ging bij de bakkerijen met name om deegafmeetmachines, deeg uitrol-opmachines, deegmengers en -kneders, transporteurs, hefinstallaties, verpakkingsmachines. Ook in de zoetwarenbedrijven werd veel met machines gewerkt (transportbanden, roer- en mengwerken, hef- en kiepinstallaties, verpakkingsmachines en heftrucks). Ruim drie kwart van de overtredingen (76%) had betrekking op situaties waarbij gevaarveroorzakende bewegende machinedelen onvoldoende waren

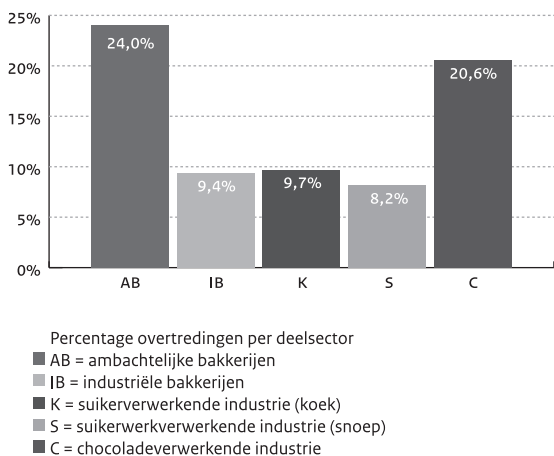
afgeschermd. Uit een onderzoek blijkt ook dat de meeste ongevallen door deze onveilige situaties worden veroorzaakt (zie kader).

Figuur 6 Onveilige situatie

Risico-inventarisatie en -evaluatie

Veel overtredingen op het gebied van de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) hadden betrekking op het niet kunnen tonen van een (geactualiseerde) RI&E of het bijbehorende plan van aanpak. Deze overtreding werd vooral geconstateerd bij bedrijven met weinig personeel.

Figuur 7 RI&E

Conclusies en vervolgvactiteiten

Veel (vooral ambachtelijke) bakkerijen wachten te lang met het treffen van maatregelen tegen blootstelling aan meelstof. Ze denken het tijd nog te kunnen keren als werknemers klachten ondervinden, maar voor de werknemers komen de maatregelen dan vaak te laat. Waarschuwingen van de sociale partners met de campagne "Blij met stofvrij" slaan ze daarmee in de wind. Maar ook de relatief eenvoudige en goedkope maatregelen van de campagne om de stofblootstelling te beheersen. Daarmee zetten ze de gezondheid van veel werknemers op het spel.

De inspecteurs troffen veel situaties aan waarbij de fysieke

Ongevallen

Het aantal (gemelde) ongevallen blijft vrij constant op ca. 30 ongevallen per jaar. Uit een analyse van de ongevallen blijkt dat 80% van de ongevallen het gevolg zijn van contact met bewegende delen van productiemachines. Van de slachtoffers is 79% werknemer en in de overige 21% is er sprake van een andersoortige arbeidsrelatie tussen het slachtoffer en het bedrijf. De (gemelde en dus ernstige) ongevallen vinden plaats aan transportbanden / transportsystemen (26%), verpakkingsmachines (22%), machines die materiaal breken, vermalen, mengen (15%), machines die materiaal (af)snijden, knippen, e.d. (12%) en machines met rollen en walsen (10%). In meer dan de helft van de gevallen was het slachtoffer zich niet bewust van de gevaren, maar in circa een derde van de gevallen ging het slachtoffer wel bewust de gevarezone in, bijv. om een storing te verhelpen. In circa een derde van de ongevallen met machines waren fysieke afschermingen niet aanwezig of onvoldoende. Opvallend is ook dat in 20% van de gevallen fysieke afschermingen waren verwijderd of onklaar gemaakt. Dat betekent dat in veel gevallen mensen bewust veiligheidsvoorzieningen negeren. De conclusie is dan ook dat naast fysieke afschermingen van bewegende delen van machines, aandacht voor veiligheid in het bedrijf de belangrijkste ongevalsoorzaken zijn.

belasting onvoldoende in kaart was gebracht. Hierdoor komen ogenschijnlijk minder dreigende situaties als het tillen van geringe gewichten over grote reikwijdten, het handmatig palletiseren en het hanteren van gewichten boven de 1,80m niet in beeld en treffen de bedrijven geen maatregelen. Op termijn zal dit kunnen leiden tot lichamelijke klachten van werknemers en uitval door ziekte of arbeidsongeschiktheid.

Onveilige situaties traden voornamelijk op door het ontbreken van afschermingen van gevaarveroorzakende bewegende delen van machines. Een hardnekkig probleem dat ook al bij eerdere inspecties in de bakkerij- en zoetwarenssector werd geconstateerd. En dat ook zorgt voor de meeste en ernstige ongevallen in deze sector. Bij de inspecties werd geconstateerd dat veel onveilige situaties bestonden doordat afschermingen gedurende langere tijd waren verwijderd en er binnen het bedrijf niemand hierover wat opmerkte of de verantwoordelijken erop aansprak. De komende jaren moet machineveiligheid hoge prioriteit krijgen bij deze bedrijven en moet dit probleem structureel worden aangepakt. Hoge investeringen aan machines zijn hiervoor niet nodig, het is veelal een kwestie van het niet overbruggen van beveiligingen en het terugplaatsen van afschermingen indien deze vanwege een storing tijdelijk was verwijderd.

Ook al hebben brancheorganisaties een branchespecifieke ATEX-handleiding gemaakt om het gevaar van een verwoestende stofexplosie te voorkomen, veel bedrijven nemen niet de moeite om die handleiding te volgen om daarmee zelf een explosieveiligheidsdocument op te stellen. Hierdoor nemen ze grote risico's, niet alleen voor hun eigen werknemers, maar ook voor mensen die in de omgeving van hun bedrijf werken of wonen. Een aantal bedrijven, zoals de bakkerijen met een niet-westers assortiment, kunnen de ATEX-handleiding te ingewikkeld vinden, maar die bedrijven nemen vervolgens ook geen deskundige in de arm om ze hierbij te ondersteunen.

Veel van de aangetroffen overtredingen zijn ook bij de eerdere inspecties in 2008 en 2009 geconstateerd. Het is zorgelijk dat bedrijven waarbij in het verleden overtredingen zijn geconstateerd, opnieuw de Arbowet overtreden ondanks de inspanningen van sociale partners. Zorgelijk ook omdat de overtredingen betrekking hebben op risico's die tot ernstige ongevallen of langdurige uitval door ziekte kunnen leiden. Het is tijd dat de bedrijven gaan inzien dat duurzame inzetbaarheid van hun werknemers belangrijk is en dat goede arbeidsomstandigheden daarbij onontbeerlijk zijn.

Zowel de ambachtelijke als de industriële bakkerijsector kenden een eigen arbocatalogus. De geldigheid van deze twee arbocatalogi is inmiddels verstreken. Het verdient aanbeveling om deze arbocatalogi te actualiseren met concrete oplossingen voor de aangetroffen arbo-problematiek en opnieuw onder de aandacht te brengen van de bakkerijen. Het kan veel bakkerijen ondersteunen bij de aanpak van hun arbeidsomstandigheden. De zoetwarenssector heeft ook een eigen arbocatalogus die in 2011 is geactualiseerd en via internet vrij toegankelijk is.

De Inspectie SZW blijft ook in 2013 actief in de bakkerijen- en zoetwarenssector. In 2013 wordt de sector wederom geïnspecteerd. De bedrijven die tijdens inspecties in voorgaande jaren hun zaken onvoldoende op orde hadden worden zeker opnieuw bezocht. Bij deze inspecties staan alle relevante arbeidsrisico's centraal. Ook zal worden nagegaan of bedrijven hun werknemers goed voorlichten over de risico's, ze onderrichten over de maatregelen die deze risico's beperken of wegnemen en dat er toezicht is op het naleven van de instructies en voorschriften. Naast een toenemende inspectiedruk op de bedrijven die in overtreding waren, zal bijzondere aandacht worden gegeven aan bedrijven die bewust en notoir de regelgeving niet naleven. Bedrijven die regelmatig de wetgeving overtreden worden hinderlijk gevolgd en er zal hard tegen worden opgetreden. Bedrijven die zelf verantwoordelijkheid nemen en meerdere jaren geen overtredingen hebben begaan, krijgen een 'inspectie-vakantie'. Daartoe behoren de bedrijven die werk maken van hun arbeidsomstandigheden en daarbij de arbocatalogus toepassen (in die gevallen dat deze beschikbaar is).